

6. Ukrayina: druha polovyna KhKh stolittya: narysy istoriyi / redkol.: P.P.Panchenko (holova) ta in. Kyiv : Lybid', 1997. 352 s.
7. Ukrayina: politychna istoriya XX – pochatok XXI st. / redrada : V. M. Lytvyn (holova) ta in. Kyiv : Parlament. vyd-vo, 2007. 1028 s.
8. Birch Sarah. Elections and democratization in Ukraine. London. Macmillan Press Ltd. 2000. 225 p.
9. Whitmore Sarah. Statebuilding in Ukraine (Ukrainian Parliament, 1990-2003). London, New-York: Routledge Curson Taylor&Francis group. 2004. 256 p.

Статтю подано до редколегії 15.02.2018 р.

УДК: 339.96:338.43(71+477) "1991/2011»

Максим Клімов

Запорізький національний університет, здобувач (Україна)

Реалізація Канадським агентством міжнародного розвитку проектів технічної допомоги сільському господарству України через заснування дорадчих служб у 1991-2011 рр.

Анотація. У статті досліджено механізми надання технічної допомоги українським аграріям Канадським агентством міжнародного розвитку. Розглянуто значення та мету діяльності дорадчих служб в Україні. Проаналізовано результативність роботи канадських фахівців з розвитку сільського господарства в Україні на прикладі двох регіонів.

Ключові слова: технічна допомога, Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA), співпраця, проект, дорадча служба, кооперація.

Канада та Україна співпрацюють у багатьох галузях економіки, серед яких провідне місце займає сільське господарство. Співпраця не обмежується укладенням угод, а має практичний характер. Канадська сторона з метою обміну досвідом та допомоги українському сільському господарству реалізує проекти, програми, надає гранти, котрі входять до складу так званої технічної допомоги Канади, котрою опікується Канадське агентство міжнародного розвитку (*Canadian International Development Agency* – CIDA).

Незважаючи на те, що з 1991 по 2011 рр., агентство активно співпрацювало з українськими областями, тема досі є малодослідженою. Зважаючи на активізацію контактів між державами на регіональному рівні у галузі сільського господарства, ця наукова розвідка є актуальною.

Питання створення дорадчих служб в Україні вже досліджували окремі вітчизняні вчені. Так, Т.П. Кальна-Дубінюк, І.П. Кудінова, Л.Х. Рибак та Р.Я. Корінець у колективній монографії «Інноваційні напрямки розвитку дорадництва» [1] розглянули основні напрями розвитку цього феномену в Україні, його стан та перспективи розвитку. Питання поширення дорадчих служб та їх еволюції дослідила І.П. Кудінова у статті «Розвиток дорадчої діяльності в сільському господарстві України», яка до того ж проаналізувала основні форми їх діяльності, починаючи з 1991 р. [2]. У статті «Сільськогосподарське дорадництво України: проблеми, стратегія та шляхи розвитку» Р.Я. Корінець дослідила проблеми, з якими зіткнулися фахівці при заснуванні дорадчих служб в Україні та окресленні основних напрямів роботи служб [3].

Проте у своїх працях дослідники приділили мало уваги ролі Канадського агентства міжнародного розвитку у процесі створення дорадчих служб та проектів технічної допомоги задля допомоги сільському господарству України.

Мета ж цього наукового дослідження, представленого у даній статті, полягає в окресленні основних вимірів канадської технічної допомоги сільському господарству України через створення дорадчих служб за сприяння CIDA.

Співпраця CIDA з Україною розпочалася у 1991 р., одразу після проголошення незалежності. Приватні підприємці з обох країн мало що знали про економічний потенціал та можливості держав. Проте, на міждержавному рівні була зацікавленість у розвитку співпраці у різних галузях, серед яких важливе місце займало сільське господарство. Канада та Україна схожі за тим, що головну роль у них відіграє саме ця галузь економіки.

У 1991 р. був спад в економіці України, який спровокував кризу у сільському господарстві. На допомогу прийшов Уряд Канади, котрий залучив до участі у розвитку українського сільського господарства CIDA. CIDA надавала технічну допомогу, під якою розуміють ресурси та послуги,

що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України. Канадська допомога надавалася у вигляді грантових програм та проектів [4].

Реальна співпраця розпочалася у 1994 р. після підписання «Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Канади стосовно канадської програми співробітництва 24 жовтня 1994 р.». За програмою співпраці Україна мала щорічної технічної допомоги від Канади на 20 млн. кан. дол. Співпраця передбачала призначення канадських радників та експертів в Україну, надання стипендій громадянам України, розвиток ділових відносин між корпораціями та громадянами з обох країн. Було зазначено, що співпраця може бути реалізована зокрема і через регіональні канали, адже так само вказує на те, що програмою заохочувалася співпраця на регіональному рівні. У проектах технічної допомоги враховувалися питання гендерної рівності, захист прав та свобод людей з особливими потребами [5]. В Україні за реалізацією проектів у сфері сільського господарства відповідало Міністерство аграрної політики України, яке було утворено 15 грудня 1999 р. Указом Президента України «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади» [6].

Для надання технічної допомоги сільському господарству, CIDA заснувала у різних областях України дорадчі служби, які працювали над створенням кооперативів і ферм. Перші дорадчі сільськогосподарські служби виникли у Дніпропетровській, Львівській, Волинській, Сумській та Рівненській областях. Дорадчі служби були засновані у містах з різним розвитком та можливостями. Але схема діяльності та організації служб була однаковою у всіх регіонах [7].

У 2003 р. дорадчі служби вже 17 областей утворили всеукраїнську громадську організацію – «Національна асоціація сільськогосподарських дорадчих служб України». Метою діяльності Асоціації було визначено – покращення добробуту сільського населення та розвитку сільської місцевості через підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок сільського населення та сільськогосподарських товаровиробників.

Перш ніж запустити процес утворення дорадчих служб по всій Україні, їх заснували у пілотних областях, що відрізняються за своїм економічним потенціалом та географічними особливостями. Наприклад, для порівняння візьмемо діяльність дорадчої служби на Львівщині та Дніпропетровщині.

Львівська аграрна дорадча служба (ЛАДС) була створена 12 червня 2000 р. У 2001-2002 рр. ЛАДС передала досвід центрам підтримки приватних господарств на Чернігівщині, Миколаївщині, Луганщині. Разом з тим вона вивчала досвід дорадчих служб у Мелітополі, Донецьку, Вінниці.

У 2008 р. нею було успішно реалізовано проект «Підвищення конкурентоспроможності молочного сектору України» за фінансової підтримки CIDA [8]. За допомогою Львівської аграрної дорадчої служби вдалося залучити до реалізації проекту 2000 власників корів 48 товарних господарств з 53 сільських громад у 12 районах області. В області за підтримки проекту було створено 8 реальних сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, членами яких стали понад 420 сільських мешканців, які утримували молочну худобу. Кооперативи надавали послуги з продажу молока, заготівлі кормів, штучного осіменіння корів і займалися телицями. Тобто є виробники молока та молочних продуктів, а кооперативи допомагають їм постачанням кормів, реалізацією продукції та загальним менеджментом. Це дозволило збільшити обсяги виробленої продукції, покращило збут і сприяло залученню додаткових коштів, за рахунок прибутків, для подальшого розвитку [9].

Було утворено сільськогосподарські кооперативи, члени яких, на рівноправній основі займалися спільним веденням господарства (управління, виробництво, реалізація продукції). Прикладом може слугувати кооператив «Рівноправність», який спеціалізувався на виробництві молочної продукції. З боку ЛАДС кооперативу надавалася підтримка з навчання спеціалістів, розробки статутної документації, залучення менеджерів до створення бізнес-планів, організація виробництва. Подібна робота проводилася і з іншими кооперативами Львівщини. У 2011 р. в межах проекту було ініційовано створення обласного об'єднання кооперативів Львівської області [10].

Фахівці ЛАДС у своїй роботі на селі приділяли увагу й гендерній рівності. Жінки пройшли тренінги з ефективного ведення господарства, залучалися до управління кооперативами, аби мати змогу на рівні з чоловіками приймати організаційні рішення [11].

На Дніпропетровщині питанню розвитку сільського господарства та, зокрема, розширенню мережі дорадчих служб також приділялася значна увага з боку Канади.

Так, за підтримки CIDA, було розпочато Канадо-Українську програму з реформування та модернізації сільськогосподарського сектору України, котра заснувала обласні консультативні служби. У 2004 р. було засновано Дніпропетровську обласну громадську організацію «Дніпропетровська консультативна служба», яка працювала на території всієї області [12].

Організація займалася консультуванням сільськогосподарських виробників, кооперативів та населення з юридичних, технологічних питань, менеджменту. Було проведено навчальні тренінги та демонстраційні покази: створення ферм, засів полів. Наслідком її діяльності стало заснування районних дорадчих служб, реалізовано демонстраційні проекти, впроваджено передові технології у фермерських господарствах.

Як і на Львівщині дорадча служба займалася розвитком «Молочного проекту», який стартував у 2008 р. У 2011 р. було утворено кооператив «Господар». Служба сприяла розвитку ферм сімейного типу.

За участю об'єднання кооперативів «Господар» та кооперативу «Зерновий» в межах Проекту розвитку зерносовищ і сільгоспокооперативів в Україні було збудовано зерновий елеватор у смт. Васильківка (Дніпропетровська область). Проект був реалізований за фінансової підтримки Уряду Канади.

Станом на 2010 р., окрім створення дорадчих служб, та ефективно реалізованого молочного проекту, Канадське агентство міжнародного розвитку фінансувало такі проекти у галузі агропромислового комплексу України, як: «Якість зерна та система кредитування сільського господарства в Україні»; «Українсько-південно-східний проект плодоовочівництва для процвітання та оновлення»; «Розбудова спроможності Міністерства аграрної політики України, щодо розробки та впровадження політики підтримки розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні» [13].

Прикладом діяльності дорадчих сільськогосподарських служб можна назвати реалізацію «Канадо-Українського проекту розвитку м'ясного скотарства та кормовиробництва». Проект складався з навчального, демонстраційного та законодавчого компонентів. В межах навчального компоненту, протягом 1999 – 2001 рр. 234 українських спеціалісти пройшли тритижневі курси, на яких мали змогу ознайомитися з канадським досвідом з основ м'ясного скотарства та сільськогосподарського менеджменту.

Демонстраційна складова проекту мала на меті продемонструвати ефективність поєднання передових методик менеджменту, новітньої сільськогосподарської техніки з канадським досвідом, для розвитку тваринництва та виробництва корму в Україні. На конкретних прикладах, було продемонстровано методи вирощення худоби, засіяно та зібрано фуражний матеріал на демонстраційних полях.

Головним чином дорадчі служби надавали допомогу через консультації, навчання, організацію демонстраційних проектів. Дорадчі служби мали на меті розширити знання українських сільгоспвиробників у питаннях управління, менеджменту та новітніх методик ведення бізнесу, для ефективного ведення господарства.

Служби допомагали сільським товаровиробникам вести прибутковий бізнес, а також сприяли здійсненню державної аграрної політики та ефективному розвитку аграрного сектора економіки.

Завдяки проектам СІДА в Українських областях було зроблено велику роботу з розвитку сільського господарства. Через створення демонстраційних ферм, кооперативів, проведення навчальних тренінгів, канадські фахівці мали на меті навчити українських селян менеджменту управління, використанню новітніх методик у виробництві. Цією роботою займалися створені, за підтримки СІДА, дорадчі служби. За сприяння яких на Львівщині та Дніпропетровщині, та в інших областях, було частково відроджено молочну галузь.

У решті областей також активно проводилася робота дорадчих служб на основі раніше здобутого досвіду під час реалізації проектів за різними напрямками ведення господарства: кормовиробництво, тваринництво, обробка зерна.

Наприклад, у 2001 р. уряди канадських провінцій Саскачеван Манітоба та Канадського агентства міжнародного розвитку співпрацювали з Міністерством аграрної політики України й Аграрною академією України з метою реалізації «Канадсько-Українського проекту розвитку м'ясного виробництва та кормо виробництва» в Тернопільській області. Так, в межах проекту з метою покращення кормової бази тваринництва приватного сектора в селі Загір'я Зборівського району Тернопільської області у 2001 р. було закладене громадське пасовище.

Допомога канадських фахівців не обмежувалася рекомендаціями з оптимізації пасовищ та постачання насіннєвого матеріалу. Головним завданням проекту стала підготовка кваліфікованих кадрів.

Важливою функцією дорадчих служб та регіональних інформаційно-консультативних служб, стала участь у розробці регіональних програм, проектів розпоряджень стосовно розвитку агропромислового розвитку. Так, за участі спеціалістів Інформаційно-консультативного центру «Агро-Таврія» (м. Мелітополь) була розроблена «Програма розвитку сільськогосподарського ринку» Запорізької області. Вона передбачала створення у 2002-2003 рр. організаційно-правових засад основних напрямів розвитку ринку сільськогосподарської продукції та продовольчих продуктів у Запорізькій області. Підготовлені фахівці залучалися до роботи у

сільськогосподарських дорадчих службах у Житомирській, Чернігівській та Волинській областях [14].

Крім вище згаданих проектів, не менш результативним був «Канадсько-Український проект якості та безпеки зерна», що був розрахований на період з 2011 – 2014 рр. За сприяння CIDA на проект було виділено 3,060,000 дол. В межах співпраці для лабораторії Держсільгоспінспекції (ДІСГ) в Запорізькій області було придбано високотехнологічне обладнання для визначення в зерні та продуктах його переробки пестицидів та мікротоксинів. Фахівці інспекції пройшли навчання, підготовку по використанню сучасних методик дослідження якості зерна на європейському рівні [15].

У дорадчих службах і під час реалізації проектів враховувався гендерний принцип рівноправного доступу чоловіків і жінок до участі в управлінні інформаційними службами, організації виробництва. Цьому питанню приділялася велика увага з боку Канади.

Попри те, що з 1990-х – по 2000 рр. дорадчі сільськогосподарські служби в Україні реалізовували численні проекти в галузі розвитку сільського господарства, законодавчої бази, котра визначала б їх діяльність в Україні, не було. Тому за сприяння канадських фахівців було розроблено Постанову Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 р. №153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» [16] та Закон України «Про сільськогосподарську дорадчу діяльність» від 17 червня 2004 р. [17].

Отже, починаючи з 1991 р. Канада за допомогою CIDA надавала допомогу українському сільському господарству через впровадження низки проектів у різних областях України. Реалізацією проектів та координацією займалися дорадчі служби створені з ініціативи CIDA. Їх завданням стала підготовка українських фахівців та допомога у створенні сільськогосподарських підприємств. Канада прагла передати власний досвід українським аграріям, поділитися власною успішною моделлю розвитку.

У цілому CIDA досягла своєї мети, адже успішно реалізовані проекти покращили стан сільського господарства в багатьох областях України. Створена мережа дорадчих служб стала рушійною силою розвитку низки галузей сільського господарства: тваринництва, кормовиробництва та виробництва зерна. Їх діяльність була законодавчо затверджена та впорядкована. Нові підходи до управління та менеджменту відкрили рівні можливості для чоловіків та жінок в керівництві господарствами, фермами та в навчанні. Дорадчі служби перетворилися на дієвий інструмент реалізації канадської технічної допомоги українському сільському господарству.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

- 1.Інноваційні напрямки розвитку дорадництва: Монографія / Т.П. Кальна- Дубінюк, І.П. Кудінова, Л.Х. Рибак, С.І. Мосіюк, В.В. Самсонова, О.А. Локутова, Р.Я. Корінець. - Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2011. 256 с.
- 2.Кудінова І.П. Розвиток дорадчої діяльності в сільському господарстві України // Науковий вісник НУБіП України. Вип. 168. Частина 3. К., 2011 С. 247-251.
- 3.Корінець Р.Я. Сільськогосподарське дорадництво України: проблеми, стратегія та шляхи розвитку // Матеріали наук.-практ. конф., (Київ, 16 жовт. 2013 р.). К.: ННЦ, 2013. – 152 с. (С.14).
- 4.Canadian International Development Agency// About CIDA Режим доступу: http://www.unecce.org/fileadmin/DAM/operact/Technical_Cooperation/CIDA_Final.pdf
5. Меморандуму про взаєморозуміння між Урядом України та Урядом Канади стосовно канадської програми співробітництва від 24 жовтня 1994 р. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124_033
- 6.Указ Президента України Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади. 15.12. 1999 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1573/99>
7. Становлення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні. – Київ, 2002. Режим доступу: http://www.dorada.org.ua/files/Istoriya_NASDSU/Agricultural%20development%20advisory%20services%20in%20Ukrayini.pdf
- 8.Про нас // ЛАДС Режим доступу: http://lads.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=2&lang=uk
- 9.Реалізовані проекти // ЛАДС Режим доступу: http://lads.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=7&lang=uk
- 10.Кооперативний рух // ЛАДС Режим доступу: http://lads.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=5&lang=uk
- 11.Гендерна політика // ЛАДС Режим доступу: http://lads.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=6&lang=uk
- 12.Дніпропетровська сільськогосподарська дорадча служба Режим доступу: <http://dorada.org.ua/doradchi-sluzhbi-ukrajini/advisory-services-in-regions/shid/dnipropetrovska-oblast.html>

13. Сімейні ферми та молочні кооперативи: прибуток і заможність селян// Агробізнес сьогодні. Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2013-06-04-09-50-50/2408-2014-10-14-13-06-11.html>

14. Становлення сільськогосподарських дорадчих служб в Україні. – Київ, 2002. Режим доступу: http://www.dorada.org.ua/files/Istoriya_NASDSU/Agricultural%20development%20advisory%20services%20in%20Ukrayini.pdf

15. Канадсько-український проект якості та безпеки зерна вступає в завершальну стадію // Державна інспекція сільського господарства в Запорізькій області. Режим доступу: <http://www.disg.zp.ua/novyny/184-24-06-2014-kanadsko-ukrajinskij-proekt-yakosti-ta-bezpeki-zerna-vstupae-v-zavershalnu-stadiyu.html>

16. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 №153 Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF>

17. Закон України Про сільськогосподарську дорадчу діяльність від 17.06.2004 р.. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>

Максим Климов

Запорожский национальный университет, соискатель (Украина)

Реализация Канадским агентством международного развития проектов технической помощи сельскому хозяйству Украины через основание совещательных служб в 1991-2011 гг.

Аннотация. В статье исследованы механизмы предоставления технической помощи украинским аграриям со стороны Канадского агентства международного развития. Рассмотрено значение и цель работы консультационных служб в Украине. Проанализировано результативность работы канадских специалистов по развитию сельского хозяйства в Украине на примере двух регионов.

Ключевые слова: техническая помощь, канадское агентство международного развития (CIDA), сотрудничество, проект, совещательная служба, кооперативы.

ABSTRACT

Maxim Klimov

Zaporizhzhya National University, postgraduate student (Ukraine)

Implementation of the Canadian International Development Agency through the establishment of advisory services in 1991-2011

The article deals with the implementation of technical assistance to Ukrainian agriculture from the Canadian International Development Agency. The research shows how the agency, with the assistance of its advisory services, facilitated the introduction of Canadian management experience and successful implementation of projects in various fields.

Since 1991, Canada has helped Ukraine in a variety of industries, including agriculture. The Canadian International Development Agency was responsible for providing technical assistance to Ukraine's agriculture. The agency opened advisory services in the Ukrainian regions. The advisory services have implemented numerous development projects. The projects included demonstrative and practical components. With the help of advisory services, Ukrainian farmers have been trained in special courses and internships in Canada.

The article studies the development of advisory services in regions with different economic potential. For example, the work of advisory services was comparable of Lviv and Dnipropetrovsk regions. And also, the implementation of projects for the development of livestock and grain production in other areas. The experience gained by advisory services based on work in pilot areas was then implemented in many cities and regions. The Canadian International Development Agency contributed to the development of a legislative framework for advisory services in Ukraine.

As part of the study, the effectiveness of Canadian specialists in agricultural development in Ukraine was analyzed. The article also highlighted the importance of gender equality in the management, organization and operation of advisory services.

This research has established mechanisms and methods for providing technical assistance to Ukraine's agriculture. The described examples of projects implementation in various industries give an

idea of the directions of cooperation between the two countries. However, prospects for further study of the problem are outlined.

Keywords: technical assistance, Canadian International Development Agency (CIDA), cooperation, project, advisory service, cooperatives.

REFERENCES

1. Innovatsiini napriamky rozvytku doradnytstva: Monohrafiia / T.P. Kalna- Dubiniuk, I.P. Kudinova, L.Kh. Rybak, S.I. Mosiiuk, V.V. Samsonova, O.A. Lokutova, R.Ia. Korinets. - Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M.M., 2011. 256 s.
2. Kudinova I.P. Rozvytok doradchoi diialnosti v silskomu hospodarstvi Ukrainy // Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy. Vyp. 168. Chastyna 3. K., 2011 S. 247-251.
3. Korinets R.Ia. Silskohospodarske doradnytstvo Ukrainy: problemy, stratehiia ta shliakhy rozvytku // Materialy nauk.-prakt. konf., (Kyiv, 16 zhovt. 2013 r.). K.: NNTs, 2013. – 152 s. (S.14).
4. Canadian International Development Agency// About CIDA Rezhym dostupu: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/operact/Technical_Cooperation/CIDA_Final.pdf
5. Memorandumu pro vzaiemorozuminnia mizh Uriadom Ukrainy ta Uriadom Kanady stosovno kanadskoi prohramy spivrobotnytstva vid 24 zhovtnia 1994 r. – Rezhym dostupu: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/124_033
6. Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro zminy u strukturi tsentralnykh orhaniv vykonavchoi vlady. 15.12. 1999 r. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1573/99>
7. Stanovlennia silskohospodarskykh doradchykh sluzhb v Ukraini. – Kyiv, 2002. Rezhym dostupu: http://www.dorada.org.ua/files/Istoriya_NASDSU/Agricultural%20development%20advisory%20services%20in%20Ukrayini.pdf
8. Pro nas // LADS Rezhym dostupu: http://lads.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=2&lang=uk
9. Realizovani proekty // LADS Rezhym dostupu: http://lads.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=11&Itemid=7&lang=uk
10. Kooperativnyi rukh // LADS Rezhym dostupu: http://lads.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=9&Itemid=5&lang=uk
11. Henderna polityka // LADS Rezhym dostupu: http://lads.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=10&Itemid=6&lang=uk
12. Dnipropetrovska silskohospodarska doradcha sluzhba Rezhym dostupu: <http://dorada.org.ua/doradchi-sluzhbi-ukrajini/advisory-services-in-regions/shid/dnipropetrovska-oblast.html>
13. Simeini fermi ta molochni kooperatyvy: prybutok i zamozhnist selian// Ahrobiznes sohodni. Rezhym dostupu: <http://www.agro-business.com.ua/2013-06-04-09-50-50/2408-2014-10-14-13-06-11.html>
14. Stanovlennia silskohospodarskykh doradchykh sluzhb v Ukraini. – Kyiv, 2002. Rezhym dostupu: http://www.dorada.org.ua/files/Istoriya_NASDSU/Agricultural%20development%20advisory%20services%20in%20Ukrayini.pdf
15. Kanadsko-ukrainskyi proekt yakosti ta bezpeky zerna vstupaie v zavershalnu stadiiu // Derzhavna inspektsiia silskoho hospodarstva v Zaporizkii oblasti. Rezhym dostupu: <http://www.disg.zp.ua/novyny/184-24-06-2014-kanadsko-ukrajinskij-proekt-yakosti-ta-bezpeki-zerna-vstupae-v-zavershalnu-stadiyu.html>
16. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15.02.2002 №153 Pro stvorennia yedynoi systemy zaluchennia, vykorystannia ta monitorynhu mizhnarodnoi tekhnichnoi dopomohy. Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF>
17. Zakon Ukrainy Pro silskohospodarsku doradchu diialnist vid 17.06.2004 r.. Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1807-15>

Статтю подано до редколегії 2.02.2018 р.

УДК 94(477)

Ірина Мякінченко

Житомирський державний університет імені Івана Франка,
аспірантка (Україна)

Тенденції релігійної мережі України (2014–2016 рр.)

Анотація. У статті досліджуються основні тенденції релігійної мережі України упродовж 2014–2016 рр.; визначено динаміку релігійної мережі, зокрема, її кількісні зміни через